

Levande vikar

– ett åtgärdsprojekt

❖ Linda Kumblad, Emil Rydin, Sofia A. Wikström & Joakim Hansen, Stockholms universitet

Går det att restaurera havsvikar med grumligt vatten, algmattor och svaga fiskbestånd? Det nystartade projektet Levande vikar ska under sju år testa och utvärdera restaureringsmetoder för grunda vikar. Syftet är att ta fram konkreta råd och rekommendationer om restaurering av grunda havsvikar i Östersjön.

Många som bor och vistas längs Svealandskustens skärgård vittnar om att vikarna har förändrats. Det som tidigare har varit klara, fiskrika vatten har på många håll förvandlats till grumliga vikar med il-laluktande algmattor. I många områden har rovfiskar som abborre och gädda gått tillbaka, medan mängden småfisk har ökat kraftigt.

Värdefulla områden

Miljön i grunda vikar uppmärksammas kanske lite extra eftersom många vistas där. Semesterhus, bad- och båtbyggor placeras ofta just i och intill vikar, som ger ett naturligt skydd mot vågor och vind. Men grunda, avsnörda havsvikar är också viktiga för många av Östersjöns djur och växter.

Öar, uddar eller undervattenströsklar avgränsar vikarna mot utanförliggande fjärder och gör att vattnet uppehåller sig längre. Den varma, näringsrika miljön ger en hög biologisk produktion och skapar en gynnsam livsmiljö för vattenväxter, smådjur och fiskyngel och rikligt med mat för många sjöfåglar.

Vikarnas höga värden gör att allt fler ställer frågan om det går att restaurera dem för att återfå klart vatten, frisk bottenvegetation och mer fisk. På många håll finns ett lo-

För oss landvarelser är kustområdena de havsmiljöer vi oftast ser. I ett större perspektiv är dock dessa grunda områden både ovanliga och fyllda av unika och värdefulla livsmiljöer och arter. Här en bild på den övergödningsskänsliga och allt ovanligare trådnaten omgiven av grönlick och blåstång.

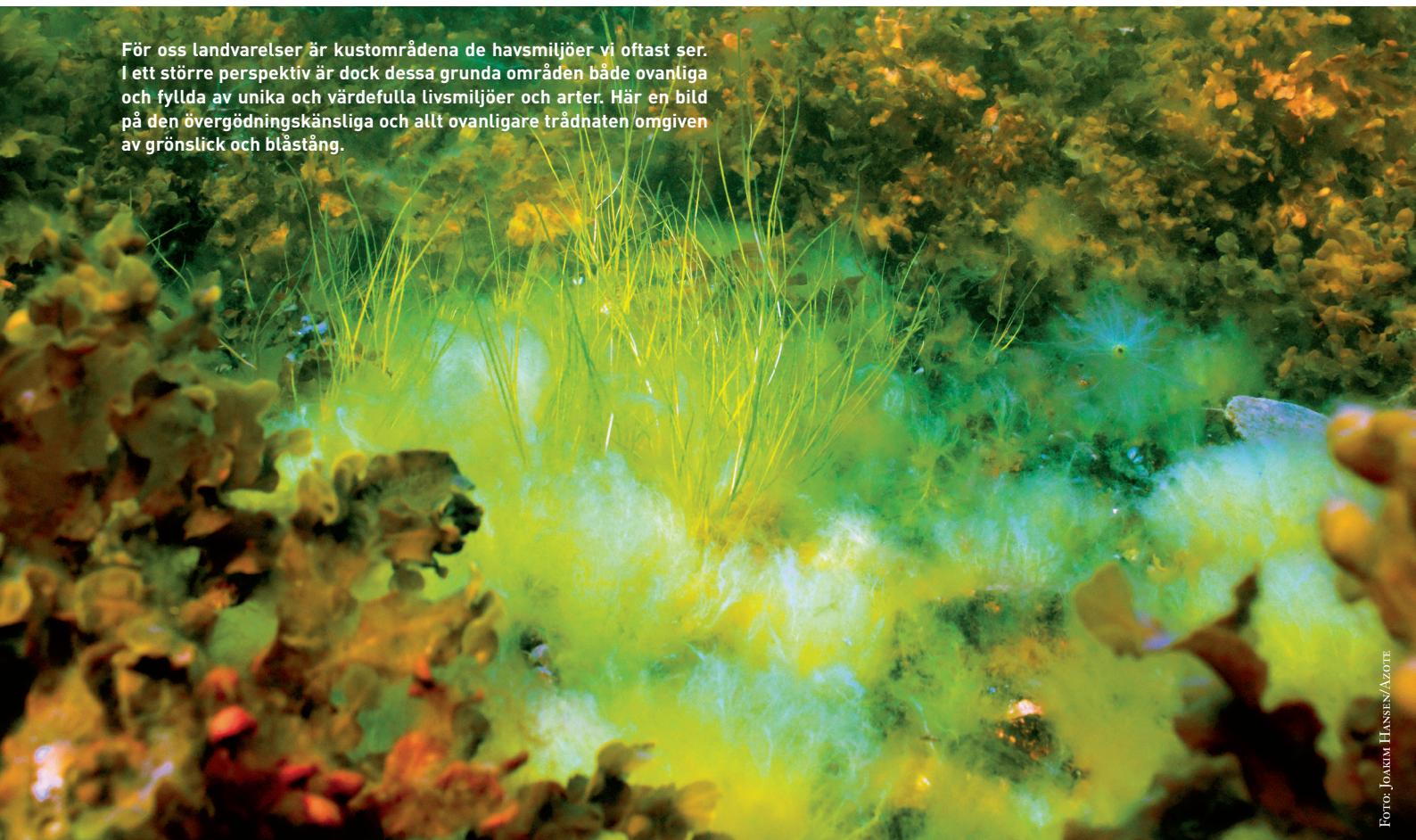

FOTO: JOAKIM HANSEN/AZOTE

FOTO: NATURVATNEN AB

▲ Många vikar har drabbats hårt av övergödning och andra mänskliga aktiviteter. Förhoppningen är att det ska vara möjligt att med relativt enkla åtgärder återfå en miljö där alla kan trivas bättre. Här rensas ett nät från mängder med fintrådiga alger som troligen täckt det mesta av den fleråriga vegetationen under ytan.

kalt engagemang hos boende som vill göra en insats för sin närmiljö. Och kustkommuner, länsstyrelser och andra aktörer är också intresserade. Det som saknas är kunskap om restaureringsmetoder för grunda vikar, vilket blev utgångspunkten för projektet Levande vikar.

Storskaliga restaureringsförsök...

En central del av projektet är storskaliga restaureringsförsök av några grunda vikar vid Svealandskusten. Det innefattar att undersöka vikarna och deras avrinningsområden, att identifiera vad som orsakar dåligt miljötillstånd och vilka åtgärder som kan vara möjliga för att förbättra tillståndet, samt att genomföra dessa åtgärder. Restaureringsförsöken ska utvärderas med omfattande provtagningsprogram före åtgärdsstart och flera år efter genomförda åtgärder, både i de restaurerade vikarna och i kontrollvikar där inga åtgärder görs.

Vi kommer att jobba med en rad olika åtgärder i vikarna, både mot näringsbelastning, mot fysisk påverkan och för att gynna rovfisk. En viktig erfarenhet från tidigare projekt är just behovet av att ta ett helhetsgrepp och jobba med många saker samtidigt för att lyckas med restaurering av kustmiljöer.

... och specifika metodstudier

Baksidan med att göra många åtgärder samtidigt i ett område är att det kan vara svårt att bedöma deras relativa betydelse för slutresultatet. Därför kommer vi även att göra delstudier som undersöker specifik påverkan, testar och utvärderar en åtgärd åt gången samt jämför olika restaureringsmetoder.

De olika delstudierna handlar om:

- att testa och utvärdera metoder för att bromsa läckage av fosfor från grunda bottenar. Vi vet inte så mycket om vilka faktorer som styr fosfor-bindning i grunda syresatta sediment eller vilka åtgärdsmetoder som lämpar sig i dessa miljöer.
- att närmare utvärdera metoder för att få tillbaka rovfisk som abborre och gädda i vikarna, exempelvis genom fiskefredning.
- att undersöka den lokala påverkan av småbåtar på vattenmiljön, och vad effekten av olika restriktioner mot båttrafik kan åstadkomma.
- att undersöka effekten av att klippa vass. Det är en populär åtgärd för att bromsa igenväxning som inte är helt okontroversiell, eftersom vassen också är en viktig art i kustens ekosystem.
- att undersöka hur övergödningssituationen och bottenvegetationen förändrats under de senaste femtio åren med hjälp av historiska data.

Handfasta råd och rekommendationer

Under sommaren 2020 besökte vi ett 20-tal områden för att identifiera lämpliga åtgärds- och kontrollvikar för projektet. I år arbetar vi vidare med noggrannare undersökningar och identifiering av vilka åtgärder som behövs för att återfå ett mer naturligt ekosystem, samt med att förankra, ta till vara och stimulera ett lokalt engagemang för åtgärdsarbetet. Allt med sikte på att ta fram handfasta råd och rekommendationer om hur man kan förbättra miljön i grunda havsvikar i Östersjön.

FOTO: JOAKIM HANSEN/AZOTE

FAKTA

Om Levande vikar

Projektet genomförs av stiftelsen BalticWaters2030 i nära samarbete med Stockholms universitet och länsstyrelsen i Stockholm.

Havs- och vattenmyndigheten medfinansierar genomförandet av provtagning och uppföljning i projektvikarna. Projektet pågår år 2020–2027, och totalt satsas nästan 45 miljoner kronor.

balticwaters2030.org

BalticWaters
2030